

СЕВЕР ГАНСОВСКИ БЯГСТВО

Превод от руски: Нели Константинова, 1979

chitanka.info

I

Събуди се и в ушите му още бушуващ този страшен рев, който изпълни света до най-далечните звезди, до Галактиката и го захвърли някъде в неизвестността. Отначало Стван не можеше и да помръдне и за миг го обхвана нов страх. „Какво са направили с мен? Ами ако ми е оставено само съзнанието, а тялото ми вече не съществува? Защото те имат силата да го сторят.“

Но ревът се плискаше. Стван раздвижи крак и се увери, че си е на мястото. Вдигна китката на ръката си, сви и разтвори пръсти, попривдигна глава, после наведнъж се изправи.

Огледа се с недоумение — нещо не беше в ред. Ах, да — нямаше дрехи, взели са ги! Оставили са му само късите гащета. Но тялото му си беше тук — слабите бели ръце, слабите бели нозе...

Направи няколко колебливи крачки и едва сега осъзна, че тъмната зала с апаратите е изчезнала. (С онези апарати, насочени всички към него.)

Над главата му беше небето, под стъпалата — пясъкът, а напред — синева като езеро или море. Огледа се наоколо. Небето беше не само отгоре. Навсякъде около него, чак до ниския, чезнещ в сумрак хоризонт, то се простираше като огромна, нематериална, преливаща в безкрайността чаша. Никакви стени, вещи или предмети.

Слънцето изгряващо като червено кълбо — Стван погледна проточената си, хвърлена от самия него сянка.

Пълна тишина. Топло. С всеки изминал миг ставаше все по-светло.

Къде ли се намираше?

Внезапно Стван забеляза, че го тресе от преживения шок, а очите му още бяха пълни с боязливи, мъченически сълзи. Трескаво въздъхна и изхлипа. Е, и какво, вече всичко е зад него. Признаха го за виновен, осъдиха го.

— Плюл съм им! — Порази се колко силно прозвуча тук високият му глас. — Значи, са ме изселили. Можеше и по-лошо да

бъде.

Тръгна, без сам да знае накъде.

С леко съпротивление под краката му се ронеше утринната корица на овлажнелия от роса, а после засъхнал пясък. Водата приближаваше — другият бряг се намираше на около двайсетина метра. Стван прекоси топлата плитчина. Вървеше с неловката, подскоклива походка на гражданин, на когото му стигат пет километра, за да го хванат бодежи в кръста. Жълта равнина се простираше надалеч и Стван помисли, че това трябва да е истинска земя. Обаче след петнадесет минути пред него пак проблесна. Стигна до нова пясъчна ивица, после до друга. Да имаше поне едно дръвче, храстче или тревичка! Отляво беше морето, зад гърба му — плитчини, които, щом отминеше, се сливаха в сивокафеникава ниска ивица.

В средата на поредния проток Стван затъна до кръста. Дъното беше застлано с тъмни водорасли, проплува розовочервеникава медуза, на дълги стъбла се люлееха нещо като морски цветя или примитивни животни. Изотдолу внимателно го погледнаха две големи кафяви очи. Стван отстъпи. Очите гледаха неподвижно от жълто кафе никава глава колкото юмрук, увенчана с няколко къси пипалца, а самата тя се показваше от конусообразна раковина. Стван се наведе и извади мекотелото от пясъка. Тежеше около два килограма. Вяло шаваха увисналите във въздуха пипалца.

Стван никога не беше виждал такива твари. Гнусливо хвърли чудноватото същество и в този миг забеляза, че цялото дъно е осеяно с очи, втренчени в него, без да мигат. Едни спадаха към същите тези конусовидни, други се бяха разположили като в чинийки, по-сложно устроени с гребенче по средата и с две чевръсти мустачета.

Стана му противно и се втурна към брега, разпръсквайки пенести вълни пред себе си. После спря — защо всъщност, нима го преследваше някой? Просто от нерви, просто не можеше още да се успокои след онази зала с апаратите, откъдето в течение на дълги дни предаваха на света хода на съдебния процес.

Озадачаваше го неестествената тишина. Абсолютна, тя се движеше заедно с човека и му позволяваше непрекъснато да чува собственото си дишане. После се досети — заради птиците! Над морето винаги крещят птици, а тук нямаше ни една. Някаква напълно безптична територия.

Слънцето отдавна вече се движеше по небето, но не беше се издигнало високо и приличаше слабо. Стван си спомни как по време на разследването социохигиенистът каза, че макар престъплението да не може да се оправдае, то поне частично се обяснява с това, че обвиняемият седмици наред, а понякога дори с месеци не е излизал на слънчева светлина.

Усмихна се. Излиза, че същевременно го бяха осъдили на слънце. Тук нямаше къде да се скрие.

Още не беше свършила плитчината и сега откритото море се появи от дясно. Изобщо пейзажът на всички страни бе един и същ.

„Един и същ...“ Едва проумял го, Стван изстина. Ами сега как ще намери пътя обратно, той вече изчезна сред неразличимите един от друг протоци. „Загубен съм“ — каза си той. Ръцете му се разтрепераха, после престанаха. А какво всъщност означаваше „обратно“ в неговото положение? Нали сега домът му бе там, където той самият се намираше.

И в този миг го озадачи нова мисъл. Ами как ще се прехранва?... Тук не е град, не можеше да си вземеш една чиния от конвейера.

— Ей, почакайте! Един момент! — обърна се той гласно към небето, към пясъците, сякаш там нейде невидими можеха да бъдат и да го слушат съдиите. — В закона няма смъртно наказание и вие нямате право да ме убивате с глад.

Убеден във всемогъществото на онези, които го бяха захвърлили тук, Стван подозираше, че с помощта на неимоверно сложни уреди те наистина можеха да го чуват и разбират.

Небеса и твърд мълчаха. Значи, трябваше сам да се осигурява — като лови риба например.

Погледна към морето и се досети, че нито веднъж не беше видял в протоците и най-дребната рибка. Само раковини, медузи.

Отново влезе във водата, вгледа се в хладната ивица край пясъка. Около самите му нозе тя беше непрозрачна, кафеникова, по-нататък белезникава, а в далечината, където се люлееше в лека вълна, напомняше течно стъкло.

Рачета май — някакви дребни, микроскопични рачета... Където и да стъпиш, все рачета.

Наболяваха го глезните, кръстът. Раменете му се зачервиха от слънцето.

По-рано Стван рядко бе разглеждал тялото си и сега веднага установи, че нямаше на какво да се любуваш. Хилавите мускули бяха отпуснати безсилно, ако изобщо можеше да се определи тук-там наличието на мускули. Увехналата кожа навсякъде се разтегляше и като я подръпнеше, се оказваше тънка като хартия. Гърдите му бяха хълтнали, гърбът — изпъкнал.

Впрочем той и по-рано знаеше, че физическият му облик е по-слаб от духовния.

Вдигна поглед към едва различимата синя чертичка на хоризонта. Тъй да бъде. А колко ли време бе осъден да се пече тук и да се къпе? Ако тръгнеше все в една посока, можеше и да стигне до някакъв град. Отначало щеше да съзре високо в небето отблъсъците, после щеше да повърви още седмица, приближавайки към стълбовете. Ще започнат едва забележими пътечки, едва обозначени на тревата частни площадки за кацане, а после и първите лифтове...

Но къде ли беше той сега? Поне в коя част на света?

Стван се замисли и си отговори, че май в умерения пояс. Защото слънцето, което вече почваше да се спуска, съвсем не беше над главата му, а много по-ниско.

Представи си, че местността наоколо е Нидерландските фиорди между гигантите Хага и Фленсбург, където на хиляди квадратни километри нямаше ни едно човешко селище. Но можеше пък да се намира в Канада, или пък на южния край на американския континент. Ако е Канада, то най-близкият мегаполис е Хъдзън сити, а ако е на Огнена земя — то Магалаунес.

Тъкмо беше предпочел Канада пред Огнена земя, после тях двете пред балтийските фиорди край Рига и му хрумна, че самата идея за умерения пояс не съответствуващо много на това море — горещо, с явно тропическа фауна.

— Трилобити — каза мрачно той. Думичка от програмата, която училището налива в човека посредством метода на сугестивното импресиране, тъй че, щеш не щеш, в главата ти завинаги остават периодите от развитието на Земята, Александър Македонски, Александър Пушкин и Александър Хумболт, изотопите, прокезите, таблицата за умножение, Менделеевата таблица, логаритмичните таблици — енциклопедия, купища сведения, които в живота никога

повече не са ти нужни, но в най-неочаквани моменти от само себе си излизат на повърхността.

„Трилобити“ — повтори си той. Имаше нещо тревожно в това, че названието на тези животинки с мустачки и гребенче се появи непроизволно и вярно. Сякаш Стван знаеше нещо неприятно за трилобитите.

И тишината също беспокоеше. Съвсем мъртва.

„Заштото нямаше мухи“ — плахо предположи той. Погледна към гинеция слой plankton. За негово учудване наистина нищо не бръмчеше и не се мяркаше.

Всичко вече почваше да се подрежда в система. Нямаше птици, риби, насекоми и растения по пясъка. А имаше трилобити и плитко тропическо море под слънце от умерените ширини.

Но нали трилобитите бяха изкопаеми същества! От камбрийския период май, от най-древната, палеозойската ера!

Пред Стван неотвратимо се очертаваше зашеметяващата истина.

Падна на едно коляно.

Изхвърлили са го! Бяха го изгонили от онази съвременност, в която се бе родил и живееше. Милиони години назад.

Вдигна ръка към устата, захапа пръст.

Около минута престъпникът гледаше право пред себе си. После на колене пъргаво допълзя до слоя plankton, гребна и го хвърли в устата си.

— И какво?! — извика той към равнодушно синеещите небеса.
— Смятате, че ме огорчавате?... Ама не! Доволен съм. — Давейки се, тъпчеше уста с течната маса и гълташе. — Ей, вие там, слушайте! — Той се обръща към безстрастните води и пясъци, зад които се криеха съдиите. — Да не мислите, че ще заплача, дето моите следи са единственият признак за нещо живо по тези брегове? Не, смея се. Така не се наказва, така се награждава — цялото земно кълбо само на един човек... Пък и има с какво да се прекраниш. — И добави с неочеквано отпаднал глас: — И въобще съдиите са неправоспособни да съдят. Кой знае дали светът не си е такъв от самото начало. А ако е такъв, нима аз съм виновен за това...

Отпуснал глава, крайно изморен, той се изтърколи по-далеч от водата, повъртя се малко, докато си утъпче мястото и се нагласи да спи. Чисто, като дете, въздъхна и потъна в сън.

Слънцето залезе. Планетата плуваше в светлината на съзвездия, съвсем различни от онези, които Стван знаеше от битието си сред хората. Голямата мечка беше още меченце, пъхнало лапа в косите на Вероника. Хрътките още тичаха редом, глава до глава, готови да се впият в опашката на Лъва, на чийто гръб седеше дори не още Девата, а малко девойче.

Далечни съзвездия, неназовани още от никого.

Като отвори очи, на Стван му се стори, че е във въздуха и лети. Лежеше на толкова меко, че почти не усещаше ложето си. А отдясно наляво течеше многоцветна процесия, в морето струеше карнавално шествие от оттенъци. На купи и на спопове над хоризонта имаше гълъбови, лимонови и портокалови облаци. Вятърът докосваше гладката повърхност на водите и изглеждаше, сякаш отраженията бягат ли, бягат.

Светът тази сутрин изглеждаше бисерен и седефен, далечният план тънеше в атласена преливаща се синева, а по-наблизо, в пясъчните ямички, сянката синееше гъсто, като намазана, като изтъкана от брокат.

Той скочи.

— И всичко това е за мен?... Или пък е сън, хипноза?

Взе шепа влажен пясък. Той беше тежичък, крехко запазваше формата, готова впрочем веднага да се разсипе. Цапна с ръка по водата и тя откликна с жилава твърдост. Копна с бос крак почвата и тя оказа съпротивление.

Всичко беше, както трябва. Това действително е камбрийският период. Началото на началата, когато простикият живот още не е излязъл на сушата.

Хвърли се с цяло тяло на пясъка, пропълзя по корем, обрна се по гръб. В паметта му изникна горещият паваж, тълпите в градския транспорт. Само като го сравниш с околната свежест и простор!

И за какъв дявол изобщо съществуващ, щом ти, твоя вътрешен свят, не е нищо повече от комбинация вещества, които и в епруветка се получават? За какво ти е такова знание, което те оставя ограбен, пък и всичко наоколо — също?

Стван сви юмруци, сърцето му трескаво биеше. После изтри потта от челото си. Какво, по дяволите, е той самият... А сега всичко бе останало назад.

Обикновено утринната злоба тлееше в него по няколко часа, прониквайки далеч в деня. Но тук едва огледал сините далечини, и целият бе измит от прохладата и свежестта.

Огладня. Отиде до водата. Възстудената маса, взета в дланта, приличаше на протоплазма. Нещо биологическо, но такова, че с просто око не се различават отделните дребнички същества. Първична жизнена материя, от която природата по-късно ще почне да слепва класовете, подразделенията, видовете.

Несмело я близна. Колко хладна!

А морската вода беше съвсем годна за пие. Леко възсолена, но колкото да не прилича на дестилирана.

Внезапно го обзе луда радост. Колко беше хубаво, колко прекрасно! Ако щеш, лежи си, ако щеш, върви, никой не ти държи сметка, нищо нямаше да се промени нито от безделието, нито от труда му. И не че всички връзки са скъсани и са се оплели, а просто не съществуват. Без дълг, без отговорност и задължения ще посреща той новия ден с острото чувство на блаженство и ще го изпраща с тъга, защото сънят вече не беше убежище от грижите, а досадно прекъсване на битието.

„Ще тръгна на юг — реши той. — Или на север, ако съм захвърлен в южното полукълбо. Към обедното слънце във всеки случай. За няколко години ще стигна до тропиците, а оттам или на запад, или на изток. Пътешествия ще ми стигнат за сто живота.“

Просто да живееш! Без странични оправдания.

Слънцето се издигна по-високо. Прохладата се смени с мека топлина. Шоколадовокафявият пясък беше ласкателен, податлив, копринените му оттенъци те примамваха да стъпиши. Привличаше го и потъналата в мараня ивица на хоризонта.

— Интересно дали цялото земно кълбо е такова — море до кръста и плитчини до безкрайност. Или някъде има голяма суша, бездънен океан?

Сто и петдесет пъти денят смени нощта над безмълвието на водите, а може би пък двеста или сто и тридесет пъти — Стван умишлено объркваше броя им. Вървеше до обяд, с вкус наслаждавайки се на всеки миг от абсолютната свобода. Отначало сутрин все още си спомняше старите огорчения и почваше привичните злобни монологи. Но изпечен целия от слънцето, наследял се в целебните лагуни, той стана по-уравновесен. Усмихваше се без причина, шегуваше се и се смееше на собствените си остроумия. От ходенето се развиха всичките му мускули, ръцете и нозете му вече не бяха като чужди на тялото, а му принадлежаха. Загорялата кожа надебеля, по-плътно прилепна към плътта. С учудване забеляза, че това физическо съществуване му е приятно. Пейзажът се изменяше бавно: равнина, залята плитко с вода, или по-скоро море с множество плитчини. Но вътре всичко беше разнообразно. Ту на неголяма дълбочина виждаше огромна поляна огненочервени, гъсто сплетени водорасли, дълги, без начало и край. Ту го озадачаваше неизвестно откъде появило се течение и Стван дълго гледаше как гъмжи животът по бреговете на своеобразната река, струяща през масата на водите. Научи се да цени малкото. Радваше се например, като откриеше сред ситния пясък ивици едрозърнест — да отбележим, че и такъв има. Събитие за него беше, когато намери първия камък, овален, изгладен, с големината на ябълка. Стван носи камъка няколко дни със себе си, прехвърляше го от ръка в ръка или просто го мяташе и го взимаше.

Но веднъж в небето се зададе буря. Стван съобрази, че на тази безкрайна територия главата му беше най-голямата височина — върхът Джомолънгма за този свят. Бързо си изкопа яма в пясъка — тя тутакси се напълни с пенеста вода — легна и зачака. За щастие, бурята прогърмя надалеч.

Друг път беше много по-страшно. Събуди се през нощта и видя, че местността се е променила, станала е още по-плитка и го обкръжаваше не море, а безкрайно мокро поле, тук-там осяено с петна локви, отразяващи звездите. Почувствува се несигурно и тревожно, трагично малък пред лицето на никакво гигантско природно бедствие. До сутринта се луташе назад-напред с предчувствие за нещастие, прекрачвайки купчините водорасли, тъмните камари безмълвно пъпещи мекотели. На разсъмване водата почна да се връща, сякаш близайки от почвата. Локвите се съединиха, превърнаха се в езера.

Рязко застудя, сякаш нещо в климата се беше пречупило. Езерата се сляха, плитчините изчезнаха една след друга и когато настъпи денят, Стван се озова покрит до глезните от безбрежния океан. На всички страни не се виждаше нито ивица суша, а водата, вече хладна, продължаваше да се издига. Стигна до коленете му, до кръста, после до гърдите. Стван не знаеше да плува. Прекара няколко страшни часа, безсилен да овладее треперенето си, измръзнал, в очакване какво ще последва. Не си позволи да вика и да плаче само защото твърдо беше определил, че това е голям, изключителен прилив, причинен от подреждането на Слънцето и Луната в една линия със Земята, и двете привличаха земните води. Упорито си представяше тази картина и в един миг на озарение решително се убеди, че в действителност точно така беше. Ето го обедното слънце, той го виждаше; ето там беше скритото под него невидимо тежко каменно кълбо на земния спътник; водната маса, надигаща се към тези две тела, и самият той, застанал някъде на края на прилива. Макар и не всекидневен, феноменът на космическия ред бе постижим за разума. Дори да загинеше, смъртта му щеше да бъде почетна, включваща съдбата му във величествения механизъм на вселената... Цели двеста минути — той отброяваше по пулса си — водата се задържа неподвижно до гърдите му, после цялото море изведнъж почна сантиметър по сантиметър да се понижава. През дененощието студът изчезна. Милиарди измрели медузи, морски лилии, гъби и трилобити осеяха пясъка. Планкtonът, вдигнат и пометен от наводнението, се простря по водораслите, смеси се с тях и Стван трябваше да си избира нова храна. Опита се да отваря малките сребристи раковини и установи — ще стават за ядене.

Сега придвижването към тропическия пояс придоби делови смисъл — да се махне оттук, където вероятно щяха да настъпят студовете. Отспал си през първите седмици, Стван почна да извършва преходите и нощем, ориентирайки се по въртящия се театър на звездите. Дразнеше го брадата, която му гъделничкаше шията, и я подкъси с острия ръб на една раковина. Ноктите на ръцете си можа да изгризе, а на краката — да ги пообели на люспици, като предварително ги накисна.

Почна забележимо да се затопля, в безветreno време ставаше знойно. Морските твари зачестиха, станаха по-разнообразни. Навремени дъното на лагуната се оказваше застлано с безброй телца и

му се налагаше да ги заобикаля, за да не гази пъплещата маса. Понякога Стван се натъкваше на места, където водата просто бе заместена от прозрачна кипяща каша — хидри, червейчета, медузи, ситни водорасли, никакви бойки личинки или просто клетки, чудещи се още в какво да се превърнат. Всичко се движеше, изяждаше се едно друго и оставяше ново, вероятно променящо се поколение. Виждаше се, че геологически скоро животът все пак ще се плисне на сушата — не за друго, а просто защото нямаше къде да се дене. Огромна енергия — химическа, електрическа и бог знае каква още — беше акумулирана в тези басейни. Стван се къпеше в тях, тичаше по цели километри, нарочно риейки пясъка с босите си крака, и го разхвърляше на ветрила. Скачаше нагоре и съжаляваше, че няма как да измери височината. Научи се да отличава избирателно с кожата си слънцето — всеки лъч поотделно. Също и въздуха, меката ласка на водата, когато тя лукаво настъпваше в малка вълна, плисваше корема и гърдите му, пръсвайки тук-там блестящи капки — мънички лупи, през които концентрираният светлинен поток го боцкаше със закачливи иглички. Трите стихии — светлината, влагата и въздухът — нездържани, преминаваха осезаемо през порите, изпълваха с йони червената плът на мускулите, подредената неразбория на вътрешните органи, вършайки там своята оздравителна работа. Насъbralата се сила търсеше изход и Стван мощно удряше с юмрук земната твърд, като знаеше, че макар и съвсем мъничко, той изменя със своя удар елипсата на въртене на планетата около Слънцето.

От време на време се запитваше защо изобщо не разпръснат хората в различни секунди на палеозоя — не престъпниците, а въобще всички, уморени от градската теснота и от изобилието на проблеми и работи. Да ги пратеха тук, в топлата, озарена от синева самота!

Спомни си, че във формулировката на присъдата имаше думите: „.... отговаряйки на желанието“. А нима малко хора биха пожелали същото?

Стван така се радваше, че първата плитчина, на която се бе озовал, остана далеч зад него и че се беше загубил, почти разтворил се бе в забравата на сините трептящи далечини.

Къде ли се намираше сега?... Дали под ходилата му не беше великият праматерик Пангея, който ще се раздели на петте части на

света? Или пък южният свръхконтинент Гондвана, дъщерята на Пангея, а може би безбрежното, най-древно море Тетис?

Вървя дълго и стигна до края на плитчината. На трите страни се простираше чист морски хоризонт.

Легна по корем с разтворени лакти, подпрял брада на преплетените си пръсти. Гледаше право пред себе си.

Почти неизменната му поза в продължение на три дни.

Тук му омръзна. Но не можеше да се върне назад — все едно да върнеш завоевание. Освен това в близост до мястото, където Стван беше плакал след съда, той се чувствуваще наказан, несамостоятелен. Колкото по-далеч, толкова по-свободен беше.

Но нямаше къде по-нататък.

Спомнил си процеса, той за първи път без раздразнение помисли за епохата, която го заставиха да напусне. Да, в бъдещето се върти това земно кълбо. Населението бе съсредоточено в извисените нагоре мегаполиси, пространството на сушата бе върнато на горите, ливадите, саваните. Кулата, от която го низвергнаха в миналото, прочертаваше небето.

Хвана се за гърлото.

— Изхвърлиха ме! Но нали...

Странно как не му беше хрумнало по-рано. Колко филми бяха пускали в онзи предишен живот. Тук, в началните периоди на палеозоя, изпращаха на лечение детските градини. Той самият стотици пъти бе гледал на екрана тези сценки — пухкаво момиченце с панамена шапчица и девойки-възпитателки. Да, и въобще миналото чак до питекантропите постоянно беше навествявано: палеоботаници, художници, геолози, разните му климатолози.

Стван дори се огледа — мрежата на времената бе населена, може би и сега някой крачеше из плитчините към хоризонта. После се опомни. Малките действително ги изпращаха, вярно, че по-късно — в ордовика или в силура. Но дори да ги изпращаха в камбрийския период, който продължава около сто miliona години, то, естествено, не при него, осъдения. (Между другото по света сигурно е разпространена снимката му — включително предполагаемият образ, който Стван щеше да придобие след дългото пребиваване сред пясъците.)

А освен децата други посетители имаше малко. В тази област също бяха нужни безброй документи, съгласувания, координации. Всъщност именно тази прекалена организираност на света го беше принудила да извърши престъпление. По-свободни се чувствуваха генетично надарените, едрият предприемачи, мисионерите или хората, които с дяволско търпение се бяха вкопчали в някакъв си досаден проблем, висяха на него като клещи двайсетина години, чужди на всичко останало, и с това си извоюваха правото да участват във всичко, което се отнася до въпросната област: симпозиуми, концерти, пътешествия във времето, пътувания в пространството, съревнования, ралита и какво ли не.

— Ами аз като съм обикновен? Нима от това по-малко ми се иска да видя как изглежда отблизо едно изригване на Марс или да седя на първия ред на шампионата по бокс?

Пейзажът наоколо мълчеше, но беше ясно какво биха отговорили на Стван там, напред. Така и така, драги другарю, това местенце до самия ринг ще го заеме сега бившият световен шампион в полусредна, на ръба на марсианския кратер ще изпратят от Земята знаменития вулканолог, който, помните ли, беше се спуснал в кратера на Везувий. А вие бъдете така любезен да включите на по-широк еcran телевизора си, на който може да го покажат, може и да не го покажат — както сметне за необходимо комисията.

Именно против това се разбунтува той.

Няколко дни поред Стван влизаше навътре в морето, взираше се към линията на хоризонта. Нищо.

После измисли. Купчина пясък и оттам щеше да погледне.

Избра място на една голяма плитчина и отначало се хвърли да пренася влажния пясък на цели купчини. После спря — за къде да бързаше, животът е пред него! Откри една раковина с диаметър половин метър. С нея загребваше толкова, че едва го вдигаше. Работеше до горда умора, после си почиваше, шляйки се из лагуната.

А времето се задържаше все тъй прекрасно, сякаш такова го бяха поръчали за хилядолетия напред. Понякога Стван се питаше дали на по-високо не духаха урагани. Но това не можа да узнае. Дори десет метра височина над земята се оказаха недостъпни за него. Можеш малко да изхвърлиш тяло със силата на мускулите. Но пожелаеш ли

по-високо, построй си кула, качвай се на дървета, по хълмове. Но тук ни планини, ни дървета имаше.

Междувременно пирамидата му се издигаше като голяма площадка, на височина една стъпка. Докато Стван тичаше с поредния товар към средата, съоръжението се разсипваше по краищата. Тогава той почна да събира планктон — и с него циментираше. По страната откъм морето налепваше дребни мидички — оформяше се бавно растващ седефен конус.

Най-първото човешко съоръжение на третата планета.

Дори се огорчи, че никой нямаше да узнае за труда му. Но петстотин милиона години бяха такава стена, че с голи ръце нищо не можеш да прехвърлиш. Сушата, на която се намираше сега, тепърва щеше да се издига и понижава, щеше да бъде заливана с лава на океанското дъно, да се издига в облаците и да се разрушава от вятъра. Бетонните блокове ще се смелят и най-твърдият метал ще ръждясва, докато се превърне в прах, и само случаят можеше да съхрани в пясъчниците крехкия отпечатък на някоя черупка, рисунката на тънко клонче в каменните въглища.

Хрумваха му смешни мисли. Да натрупа в една голяма яма от онези ракета, да влезе и да изсъхне там — просто напук на антрополозите от последните столетия пред Кулата. Цял скелет, при това от съвременен тип и началните палеозойски пластове! Как само щяха ла се засуетят на своите конгреси. Или пък да издяла на един камък някоя дума и нека я намерят после в антрацитния разрез заедно с птеродактилите.

Но всичко това беше просто на шега. Не би жертвувал собствения си скелет за такава проблематична възможност — и без това освен скелета си нямаше кой знае какво имущество тук. Изобщо Стван нямаше нищо против онези мирни доатомни учени. Напротив, спомняше си с неволна симпатия за тези скромни радетели на научното търсене. Нямали са представа до какво ще доведат трудовете им и въпреки това се старали, бълскали си главите: „Какво? Защо?“ Изчислявали, чертаели таблици, събириали и събириали в някаква си спестовна касичка, а после всичко се сляло и станало възможно така да се комбинират природните сили, че самият човек да може да пролети като птица над безбройните векове. Браво на тях, като си помислиш!

Пирамидата растеше и на края на шестметрова височина той закрепи последната раковина. Странно изглеждаше морето отгоре. Надалеч се простираха равни сини и зелени пространства, късите вълнички се сливаха в дълги лъкатушища валове, белият слой рачета окръжаваше като сол островите плитчини. Облепената с миди предна стена вече бе недостъпна за строителя си — добре, че я беше инкрустирал постепенно.

Стван се спусна приклекнал и огледа отдалеч своето творение. Чак му дожаля да го остави зад себе си само като жалон. Стван бе дал на пирамидата късче от себе си и както това става, получи в отплата. Трудът укрепи плещите му, дланите хващаха здраво като клещи.

И погледът му беше станал по-умен — чувствуващо го.

По залез си легна до розово блестящата стена. Сутринта хапна и тръгна по посока на слънцето. Зад хоризонта го чакаха още по-горещи места, други морски животни, а може би и сушата на други материци.

Вървя пет часа. Понякога ставаше тъй плитко, че едва покриваше стъпалата му, и Стван се чувствуващо в безбрежния простор като Гъливер, готов да отведе вражеския флот на лилипутите. Седефената могила остана като златно петънце, а пред него още нямаше и намек за бряг.

Нищо, това не беше краят. Върна се на плитчината и потупа пирамидата по нажежената страна. Наспа се и с изгрева пак тръгна към хоризонта, но под друг ъгъл.

Стван няколко дни тръгващо по този начин. Веднъж свечеряването го завари на двадесет километра от пясъците. Върхът на мидения конус беше само искрица — почти като проблясък на вълните. Само още една крачка, и щеше да загуби ориентира си.

Сега на везните бе поставена възможността да се върне на плитчините или пък да остане завинаги във водата.

А морето му стигаше едва до кръста.

— Трябва да се рискува. — Гласът му прозвуча дрезгаво, мъжествено. Също като на герой от старите филми, какъвто винаги бе мечтал да стане. — Ще вървя, докато мръкне. Ще седна на по-плитко място с глава на коленете.

И започна новото. Понякога трябващо да се движи почти до брадата във вода. Натъкнеше ли се на по-голяма дълбочина, заобикаляше я. Но, общо взето, дъното се спускаше. Стван почна да се

учи да плува. Отначало кучешката, после, като си спомни състезания, които бе гледал — брус. Опитваше да подремва, отпуснат неподвижно на водата.

Измина цял месец — разбра по fazите на Луната. Сега не ставаше въпрос за връщане — вече нямаше как да намери онези начални пясъци.

Механичното еднообразно движение го увличаше, изключвайки мислите за странични неща. Една крачка, втора, трета... Помагаше си с ръце... Ето, отмина още една медуза, а под краката му — трилобит... Не, още не беше гладен. Рано е... „А тук сега ще поплаваме.“

Гръденят му кош се разшири, дробовете вдишваха като две ведра.

Нощем, лежейки спокойно под звездите, той се питаше: „А живея ли като личност? Може би не съм човек, а съм станал вече същото такова същество като дрейфуващия анемон?“ Поискал беше да се махне от хората и се махна, та повече от това нямаше накъде.

В ушите му шумолеше водата, небосводът се люлееше. Трудно можеше да повярва, че в бъдеще на същото това място щеше да се издигне град, ще загъмжи от тълпи, бълскащи се на пресечките; че в същото време, докато той е тук в морето, там след промеждутьк от стотици милиони години хората се сблъскват с проблеми, спорят.

Сега Стван държеше само приблизително посоката към екватора. Докато спеше на вълните, отнасяше го неизвестно накъде и не беше сигурен дали ще може да напредне за едно дененощие.

Веднъж плува цели пет дни, без да стигне плитко място. Дъното изчезна, а заедно с него и животът. Под Стван по всяка вероятност имаше бездна. Мятаха се високи, отвесни вълни, гладката морска повърхност от синя стана тъмносиня, почти черна.

Измъчващо го глад, сърцебиене, обхвана го отчаяние. Той упорито се придържаше обаче към обедното слънце.

И бе награден.

Рано сутринта на шестото дененощие една вълна го подхвърли. На хоризонта видя облаче, а под него сивкава тънка ивица.

Бряг!

Зафиксира положението на слънцето, пое отмерен ритъм.

След около два часа ивицата приближи. Стван потопи глава под водата, преброи сто загребвания, хиляда, десет хиляди. Рязко сви крака

и се изправи до пояс във водата.

Огледа се поразен.

Бряг, но трудно можеше да се нарече бряг. От морето се издигаше черна стена, абсолютно гладка. Простираше се на километри, от двета края отсечена под прав ъгъл. Бяла линия в основите, а на върха — все същото, непроменящо формата си облаче-конус.

Какво ли беше това?

Камбрийският свят внезапно беше изменил на Стван. Дали пред него не се намираше крепост на чужда цивилизация, пристигнала неизвестно откъде, или пък на бегълци от бъдеще, още по-отдалечно от неговото? А може би пък отмъстителните съдии бяха запратили Стван на друга планета в далечно съзвездие? Тогава трябваше да отхвърли всичко, което беше мислил за морето Тетис.

Той разтърси глава.

— Глупости! До съзвездията още не сме се добрали. Само автомати летят натам.

Обхвана го умора. Стван едва успяваше да плува. Но вятрът го подтикваше.

Към каква ли съдба го носеше?

Стената все пак се оказа естествена. След стотина метра Стван видя, че горният край беше нащърен, а после почнаха да се различават грапавини и по самата вертикална повърхност. Убедил се, че никой външен не е влизал в неговия свят, Стван едновременно се и зарадва, и разочарова. От една страна, така беше по-спокойно. Но, от друга...

Впрочем това бяха по-късни мисли, дошли вечерта, когато изранен и изподраскан, той седеше под стената и гледаше към линията на хоризонта, там, към пясъчните плитчини.

А преди това трябваше да се добере на брега.

Докато плуваше, дочу далечен шум, който постепенно нарастваше в оглушителен рев. Вълните се понесоха все по-бързо към скалите под стръмнината, жертвено разбиваха в тях гъвкавите си дълги тела, кипяха и с грохот се сливаха в бял вал, през който нищо не можеше да се види.

Ужасен, Стван понечи да се върне назад, но беше късно. Поредната вълна го вдигна леко като дихание и го понесе.

... Безредие на движения и контрадвижения, ад на безсистемни усилия. Десетки ежесекундно променящи се напори и течения, внезапни тегления и тласъци — и всичко това в съскащата, непрогледна смес. Неочаквано го удряха някакви остри ъгли, нахвърляха се като зверове каменни ребра. Не можеше да контролира положението, загубил къде е горе, къде долу, почна да се дави. За миг се вкопчва в нещо, хваща се, но вече го дърпа назад, повлича го, бълсва го...

В главата му на взрывове проблясваше отчаяние: „Край! Край!“ Внезапно грохотът почна да се отдалечава. Коремът му се провлачи по каменисто дъно, водата го бълсна, обгърна го меко и накрая окончателно го остави. Просто легнал. Над него бе отвесната стена, а злобните вълни беснееха, без повече да го застрашават.

Мина!

Внимателно, сякаш се събираще част по част, седна. Изми кръвта от лицето си и олюявайки се, стана.

Внезапно го изпълни необяснимо блаженство.

Най-сетне на сушата, където всяка крачка е тъй лека. Да дишаш, без да забелязваш дишането — ако щеш, навеждаш глава, ако щеш, въртиш я настрани, както ти дойде. Да стоиш на солидна повърхност, която те държи, без да изисква каквото и да било усилия.

Не, правилно щеше да стори животът, като се измъкне от морето. Колко възможности се откриват, когато не е мокро и блатисто.

А колко приятна беше плътността на веществата! Взимаш камък и пръстите ти го стискат, усещайки с всеки квадратен милиметър грапавата му повърхност. И всичко наоколо е видимо, достъпно за погледа в прозрачния, сякаш несъществуващ ефир.

Глад измъчващо Стван и той пообиколи из тясната сива ивица на плажа. Влезе във водата. Сред скалите в дълбокото намери колония раковини „колумбел“ — знаеше, че са вкусни.

Нахрани се, строполи се и заспа, като дори насян постоянно усещаше, че е на сушата, и се радваше. Стана освежен и тръгна покрай стената.

Слънцето вече почервения. Нагретият през деня камък изльчващо топлина. Немъквашо ревеше ивицата пяна.

Стван заобиколи скалната издатина и замря. Пред него зейна област на абсолютна чернота.

Краят на света?

После, като проумя, той се разсмя. Сянка просто. Голяма, дълбока сянка, от която беше отвикнал на плоските плитчини. Гъста сянка от черната издатина на черната скала.

В сянката, врязан в стената, почваше пролом. Царство на мълчанието, на тишината.

Проломът беше дълъг, а нагоре, в тесния коридор на свечеряващото се небе, се извисяваше все същото бяло петно. Стван разбра, че това не беше облак, а върхът на огромна планина — може би на онзи кратер, от който се бе излял целият бряг. Някога си, преди хилядолетия, изригналата лава се е спуснала в морето, смазвайки дъното, поддало се на безмерната й тежест, и е застинала, а после под въздействието на водата и вятъра равно, отвесно се е изрязала.

Лавата стигнала тук, а върхът на кратера останал във висините в студена самота, облякъл се в снегове и сега отразява слънчевите лъчи, а подножието и средата на планината тънат в маранята на сините въздушни маси.

Беше много топло. Мръкваше.

Тогава Стван се изкачи на една висока скала, седна и се загледа в морето. Припомни си трудния път през водата и се възгордя от решението, довели го дотук: как си каза да построи пирамида, а после — да я изостави. Как четири денонощия беше плувал, съвсем забравяйки дъното. Чувствуващо, че ще може още много пъти да черпи мъжество от този източник.

Огненото кълбо се спусна зад хоризонта, водата и скалите тутакси потъмняха. Стван се плъзна от скалата, легна си и притисна гръб о нея, изпитвайки острото усещане за безопасност, за домашно огнище. Спокойно му беше да слуша отдалеч боботенето на вълните — белите им гребени изникваха от мрака сякаш без никаква връзка с шума.

От края на небесата с бавна кобилица се издигнаха звездите.

Стван заспа и на сън се озова в човешкото бъдеще... Ранна сутрин, той излиза от квартирата си в небостъргача и веднага се потапя в гъстия човешки поток. Въздушният ескалатор — асансьори — въздушният ескалатор — асансьори, пак въздушният ескалатор. Притиснат в тълпата, плуваш из галерии с желанието това да свърши час по-скоро. Хиляди допира, от което възприемаш хората само като

досадно пречеци обекти... Слиза до нивото на третия километър, стъпва на ескалатора, прескача на друг. Оттук-оттам откъслечно се носят радио новини. Потокът хора постепенно оредява. И ето че Стван се озовава на пуста улица, вляво от която са дърветата на парк, вдясно — море въздух, а далеч надолу — зеленина на гора. Паркът е ограден със старинна лята решетка, под краката му — калдъръм. Запустение, самота, тишина — едно от онези кътчета на мегаполиса, отминавани от течащите към работата човешки реки. Улицата завива, преминава в покрита тераса от стар италиански стил. Невисок парапет от груб камък, над главата му се свеждат лози... Мраморна пейка. Стван сяда и знае, че след час по телевизорите на Земята ще се появи изображението на това място, дикторите ще предадат новината за престъплението.

— Недайте! — извика той и се събужда.

Светеше пълна луна, водата приближаваше към него с прилива.

Очите на Стван бяха насылезни. Избръса ги.

— Реакция от умората сигурно.

Нямаше жълто, а само синьо и черно. Постоянният напор на вятъра. Бързите, разпенени вълни... Всичко на всичко една черна стена, синьо море, синьо небе, пъргаво бягащи и пенести вълни. Нещо смело, решително, не като на пясъчните плитчини.

Но нямаше изход.

Капан!

Сутринта, по изгрев, безгрижно пообиколи, интересувайки се как ще се измъква оттук. И след пет минути трябваше да спре. Стената скали отвесно се спускаше в морето, в купчината камъни, където ревеше безредието на водните удари.

Още неразтревожен, тръгна в обратна посока и отново трябваше да спре. Тук стръмнината беше дори надвиснала.

Оставаше още един пролом — може би там имаше полегат път нагоре?

Хлъзгайки се по подводните камъни и често плувайки, Стван влезе навътре в дългата пукнатина. Но колкото по-навътре проникваше, толкова по-тясно се събираха стените. В един момент те докоснаха раменете му и по-нататък път нямаше.

Равносметката: отпред мелницата на прибоя, напред и встрани — стръмнина с височината на десететажен градски блок. Оказващо се,

че от целия безкраен простор на планетата той беше изbral клетка. Попаднал беше в кладенец, където трябваше да прекара остатъка от живота си.

А как ли беше с храната?

За около час обиколи целия плаж и се увери, че колонията колумбели бе единствена. И повече никаква живинка, нито намек за щедрото, безпътно изобилие по онези места, където беше построил пирамидата.

Четиридесет раковини, с които можеше да изкара един месец. Може би и повече, тъй като към края на този срок малките щяха да пораснат.

Но дори да стигаха и за много години? Нима беше плувал толкова през океана, за да попадне в яма?

За миг тъга сви сърцето му — да можеше сега да бъде сред ласкавата безбрежност на плитчините!

Вдигна глава нагоре, където на страшна височина се изрязваше ръбът на стръмнината. Щеш не щеш, тук трябва да умееш да се катериш по скалите. Вероятно цялата местност беше такава.

Пет дни Стван изчака да го преболят натъртванията и да се разнесат подкожните кръвоизливи. Лежеше по камънака, разглеждаше различни места от каменната стена и отдалечавайки се, успокоително въздъхваше: „Не днес.“ А скалният затвор вече го потискаше с теснотата си. На шестата сутрин преброи раковините. По някакъв странен начин му оставаха само за две седмици.

Време беше!

Отиде до стената, откъм леко полегатата страна. Първите метри преодоля, без да усети: имаше къде да стъпи, да се хване с ръка. Стван се катереше приведен, като по наклонена стълба. Но наклонът ставаше все по-стръмен, наложи му се да прилепи гърди с камъка. После скалата стана съвсем отвесна и Стван изгуби половин час, докато се придвижи внимателно встрани, където бе забелязал полегатост. Случайно погледна надолу и веднага се прокле. Целият се обля в пот — толкова страшна му се стори бездната зад гърба му.

Сега нагоре следваха няколко метра полегатост. Изкатери се бавно. Почина си прав на една вдълбнатина, загледан в слоестите пукнатинки току пред носа му. Нагоре отново се простираше стръмнина. Притиснал о скалата буз, гърди и бедра, слепешком

напипваше поредната грапавина нагоре и притегляше тялото си. Нямаше как да избира посоката, просто накъдето можеше.

Изкатери се до още една площадка, успя да се изправи. Едва не загубвайки равновесие, опипа с ръка нагоре, застанал ребром, и се убеди, че е съвсем гладко. Ама че номер! Стоеше, без да смее да помръдне, и усещаше как лекият ветрец отзад охлажда прасците му. Шумът на прибоя едва се дочуваше.

След като не можеше да продължава нататък, трябваше да се връща. Но как да се свие и да приседне, като нямаше пространство, на издатинката не се побираха дори стъпалата му. Трябваше да се отмести, но както едва пазеше равновесие на самия ръб, го беше страх дори глава да обърне.

Дали да си почине?... Но с всяка секунда все повече се уморяваше, защото стоеше почти на пръсти.

А тридесетметровата пропаст го влечеше, смучеше го.

Стван машинално присви колене и скочи. Дясната му ръка се плъзна по гладко, лявата попадна на вдълбнатинка с ръбче. Чудо, случайност!... Притегли се към лявата ръка, отчаяно шарейки с дясната, вкопча се с нокти в пукнатината. Още няколко конвултивни движения, като едва не падна, почти се беше изплъзнал. Серия гърчове, резки движения и Стван се озова на тясна, коса издатина. Цялото му тяло трепереше — нямаше нищо по-бездушно, жестоко от височината във всеки случай.

Облиза устни.

— Тихо! Нищо не бива да говориш.

По пладне беше на четиридесет метра над морето, вкопчил се като насекомо в стръмния склон. Целта беше изчезнала — само безпощадната стена и той самият, увиснал на нея. Убеден, че загива, беше готов да излее в изтощен вопъл ужаса си, когато щеше да се строполи, закачайки с беззащитната си плът глухите издатини.

Едно само го утешаваше — щеше да бъде кратко.

Още няколко усилия — не защото искаше да се добере по-нагоре, а защото не можеше повече да стои. Внезапно стана по-светло, откри се съмтно полюшващият се хоризонт.

Лежеше по корем на самото плато. Тихо. Шумът на прибоя нямаше сили да се издигне дотук.

Добра се. Изкатери се!

Без да вдига глава, без да си позволи дори един поглед напред, той лежа по очи половин час, дишайки в горещия камък. После започна да се спуска.

Отново безкрайният път, непредвидимите резки движения. Обаче успя в известен смисъл да се разедини от себе си. На стената беше не той като личност, просто тялото му се мъчеше, готово да се стовари долу, а съзнанието му витаеше до него. И рухнеше ли тялото, съзнанието щеше спокойно да го придружи до самия край, до купчината окървавено месо на камъната.

— Изкатерих се с отчаяние, ще сляза с безразличие.

А тялото, колкото можеше, се спускаше. Отново попадна на площадка, където не можеше дори да се наведе. Единият крак направи пириет, другият се огъна в коляното, корпусът му се плъзна надолу.

— А-а-а-х!

И пръстите се вкопчаха в камъка.

Слънцето се спускаше зад хоризонта, когато Стван усети под стъпалата си заоблените камъни на плажа. Без мисъл се дотътра до прибоя, дълго пи направо с уста, вслушвайки се как гълтките на тласъци преминават през гърлото му. Взе да заспива и внезапно простена при мисълта какво страшно предизвикателство му отправяше този бряг.

Но да се отказва не вървеше. Сутринта той отново беше на стената, равнодушен, превключил. Добра се до върха и без да вдигне глава, се спусна. Така продължи седмица и като погледна веднъж отражението си във водата, видя, че се е съсухрил наполовина. Костите на черепа рязко изпъкваха на лицето, само очите гледаха фанатично.

Но по-нататък нещата се промениха. Пръстите му престанаха да се разкървявят, бузите се загладиха в стегната закръгленост. Стван почна да намира удоволствие в катеренето, на стената се превръщаше в нещо като хамелеон, способен да се вкопче и в най-малката грапавина.

И на края настъпи денят, когато, гмурвайки се дълбоко, Стван извади от дъното последната раковина. Изяде я, разходи се бавно по тесния плаж. Капанът вече не беше капан, всичко му изглеждаше приветливо и ласкаво. Отиде до стената и докато се усети, озова се над бездната, където не стигаше грохотът на вълните.

Стигна до върха, изправи се и се огледа. Радваше се, че не беше се изкушил по-рано да хвърли поглед към този свят, когато страхът от

скалите щеше да развали впечатлението от него.

Пред него се простираше гранитно плато, полегато снижаващо се. Далеч вляво се извисяваše светло, почти бяло образувание, подобно на половин яйце, поставено изправено. Вдясно камъкът хълтваše като гигантска чаша. По-нататък синьо море и провлак, водещ към друга равнина, а над нея в чистата небесна синева — снежен облак-връх.

И толкова — яйце, чаша, провлак. Всичко в един-единствен къс, монолит, неразбито. Поради целостта си ансамбълът можеше да се възприеме като малък, ако безжизнената пустиня не чезнеше далеч в маранята на ефира.

*Щастлив е, който този свят споходи
в съдбовния му час...*

Стван постоя известно време — в ушите му звучеше музика.

— Ще отида, без да се боя от скалите, далеч навътре в камбрийския материк!

Черен под нозете му, камъкът напред в неуловими преливания променяше оттенъците си, почервенияше, разливаше се в розови езерца, в кафеникави локви. Тук-там на тъмния фон се извисяваха бели заоблени скали.

Нито песъчинка, нито една отломка. Поискаш ли да вземеш нещо — вдигаш цялото плато наведнъж.

Колкото повече се отдалечаваше Стван от морето, толкова по-горещо ставаше. Пустинята постепенно се превръщаше в пещ и само загрубялата на стъпалата кожа-подметка спасяваше Стван от изгаряне.

Много беше жаден. Горещият въздух на вълни го обгръщаše. Помисли, че паднеше ли, веднага щяха да му излязат пришки.

Спра и тутакси всичко наоколо се забули в мъгла, контурите на местността изчезнаха. Тръсна глава, пелената се разся и мигом отново се върна. Тръгна по-нататък. Мъглата се изгуби, обаче веднага се нахлуши над очите му, когато Стван спря.

Той самият ли създаваше мъглата, или как?

Скочи встрани, огледа се и на мястото, където беше току-що, успя да види собствения си поклащащ се, разкъсан от едната страна

контур, който просъществува един миг и се разтопи.

Направи няколко скока, всеки път спирайки за половин секунда, и успя да настави цели три свои силуeta. Три призрачни фигури, разтварящи се една след друга.

— Значи, аз се разтапям.

А жегата пареше отдолу пръстите на краката му, прасците, дори коленете. Стван се опита да плюе — дали ще изсъска слюнката. Но устата му беше пресъхнала. Стягаше го в слепоочията, в ушите му се разнесе камбанен звън.

— Да бягам? Но накъде?... По-добре напред, към другия край на пустинята.

Почна да тича, обаче въздухът яростно го бълсна в гърдите с хиляди нажежени игли... „Добре де, ще вървим тогава.“

Наблизаваше полегатия рид, обикалящ чашата стадион. Но Стван не пожела да свърне от пътя си. Местността ту чезнеше в мъглата, ту се появяваше.

Пред него беше бяла скала. Стван се изкачи и веднага усети да се отпускат стегнатите в страдалческа гримаса мускули на лицето. Тук, на метър над горещата плоча, цареше друг климат.

Когато Стван, спуснал се до морето, скочи във вълните, помисли, че водата край него ще закипи. Обаче целебният първобитен океан си знаеше работата — след час вече и не помнеше изгарянията.

В плиткия залив камънакът беше стрит в едър пясък, прибоят люлееше ивица планктон. Заситен, належал се до насита върху вълните, вечерта Стван отново се изкачи горе. Радващо го усещането колко леко се катереше вече.

Вятърът откъм морето носеше прохлада, наблизаваше залез слънце. Провлакът наблизо се простираше като мост към ново, още по-общирно плато. И там, до самия хоризонт, се извисяваха четири еднакви правоъгълни хълма — като вагони на огромен влак.

Дали ще успее да стигне дотам? Горещият материк не беше място за дълги пътешествия. Там не можеше да навлезеш много в жестоката пустиня; откъснал се от морето, не можеш да се добереш до местата, които ще станат в бъдеще Париж или Заир.

Белият хълм и оттук по форма напомняше яйце. А чашата се оказа всъщност кратер на угаснал вулкан — сигурно допълнителен кратер на този, който се бе възнесъл в облаците. Какъв ли рев се е

носил над водите, когато всичко тук се е създавало! Какъв ли огън е дъхнал в небето, как страшно, гибелно се е разстлал в светлите висини непрогледният дим!

Ще минат епохи и ако тези скали не се потопят в океана, ще се разрушат в пясък. Животът ще покрие дюните с трева, ще растат и падат дървета, после ще дойдат хората, ще изпъстрят местността със своите съоръжения, всичко ще стане дребно, ситно, объркано.

Но дотогава има още стотици милиони години. А сега цареше принадлежащият само на него камбрийски период — спокойно достойнство, чистота на несмущавани от нищо основи.

Стван легна на топлата скала до самия склон.

Слънчевото кълбо се спускаше към вълните. Това беше той, първобитният свят. Безмерността на небето, на земята. Немият глас на гранитната твърд, тишина, която сякаш нещо говори. Тържественото величие на най оголеното съществование. Струва ти се, че още миг, и ще проумееш за какво е материята, времето, вселената, ще познаеш неизразими в думи истини, достъпни може би на безезичната мъдрост на инстинкта.

Стван се притисна о грапавия камък, прегърна го.

— Аз вникнах. Принадлежи и се слях. И ако изкрешя от болка, волълът ми ще разцепи платото на две.

Но защо „от болка“?

Изненадан и обезпокоен, той седна. Каква болка, откъде се беше взела?... Нещо ставаше във вътрешния му свят. Стигнал беше до някакъв край... или начало.

Стана и развълнувано закрачи назад-напред.

— Глупости! Чудесно ще издържа тук... И какво ти „издържане“, когато всъщност се наслаждавам? Какво по-хубаво от самотата под сините небеса?... Има с какво да се занимавам. Поразителният воден свят, великолепната твърд. Утре ще тръгна навътре в материка.

С едва чут глас отдолу се съгласяваха вълните.

Но Стван тръгна едва на третия ден. Приготвяше се. Оплете с водорасли една празна раковина-рог, напълни я с вода, замаза я отгоре с изсъхнал планктон, направи ремъци. Реши още преди жегата да разгледа близкия кратер и да стигне до четирите хълма — може би там

имаше река. Ако е така, тогава ще може да навлезе дълбоко навътре в континента.

През нощта той пое по платото и с първия лъч на изгрева стигна до кратера.

Гигантската чаша от лава още тънеше в сенки. Стените полегато се спускаха надолу, а там в средата зееше черното петно на кладенеца.

— Може би има подземни зали, лабиринти? Вход в тайното на тайните, в самата утроба на планетата.

Стван прескочи невисокия ръб, седна на склона и внезапно се плъзна малко надолу.

По дяволите! Камъкът тук беше като шлифован, залян с лак. Тъмнокафява, легко набръчкана повърхност, която именно бръчките правеха тъй неудържимо плъзгава.

Беше се плъзнал едва трийсетина сантиметра; още не разbral какво става, той се обърна, за да се хване за ръба. Но това движение го смъкна още по-надолу.

Това ще е то. Простичко и без трагедии. А му се беше сторило, че бъдещето му обещава дълъг живот.

Долу чакаше черната яма на кладенеца. Колко ли беше дълбок? Метър, пет метра, петдесет — за мигновена смърт или за мъки?

Помисли си, че сега бързо трябва да се озлоби от нещо. Да измести ужаса със злоба.

— Хитро ме довършихте вие — каза той, гледайки към небето.

— Никакво правосъдие не е това, ами взехте, че най-бандитски ме убихте. Но нищо, не съжалявам. Тук поне станах силен, смел.

Стван отново се изпоти, плъзна се и спря. Мъгла забули очите му, в ушите нахлу и се разнесе камбанният звън.

— Цивилизацията даде на хората охолство и сигурност. Но защо те завиждат на отчаянието на Ван Гог, на нищетата на Балзак, защо сънуват трудности и лишения?

Устата му пресъхна. Камбаната в мозъка сякаш забиваше нещо.

Стван се забърза.

— Ей вие, съдии, слушайте! И аз също мечтаех за борба. При това лично — аз и врагът, пък да видим кой кого. Слушайте, вие ме излъгахте. Няма никакво „отговаряйки на желанието“. И тук, в камбрийския период, както и в търгашкото общество, от което ме изхвърлихте, ми липсва противник.

Трапът на кладенеца приближаваше. Бялото утринно небе над главата му рязко контрастираше с тъмната стена на чашата. На Стван му се стори жестоко неправдоподобно, че той съвсем сам на пустата планета, бе попаднал тъкмо на такъв склон, откъдето нямаше измъкване.

Затвори очи и полежа по гръб неизвестно колко. После челото и страните му пламнаха, клепачите станаха яркочервени.

Отвори очи и видя спрятлото над самия отвор на кратера заслепяващо око на слънцето. Изпитателно, строго гледаше то.

— Кажи, за какво живеят хората?

II

— Ох-о! Виж ти!

Над повърхността показва муцуна едно чудовище, шумно издиша — около пастта му се появява малък овал сребърен прах. Звярът се надигаше и изглеждаше сякаш самото дъно набъбва. Водата се спускаше на водопади по раменете му, оголвайки кафявозеленикаво тяло. Главата се беше издигната на височина пет-шест етажа и едва тогава над покривката на реката се показва долният край на търбуха. Пораждайки водовъртежи, пристъпи едното крачище, после другото. Звярът се хранеше. Хващаща цели снопове трева и скучбеше. Муциуната му приличаше на конска, но с неизразителни малки очи.

Наближаваше буря. Пробяга внезапен порив на вятъра, огъвайки храсталациите. Нещо се пръсна в небето, разнесе се мощн гръм. Едно блясване, второ... Ослепителни зигзаги се забиваха право в земята.

Удари толкова близо, че Стван отскочи и падна.

А звярът продължаваше да дъвче. Като издигане на подемен кран се изправяше и навеждаше шията, протягаха се черните, сякаш гумени устни.

— Що за дяволщина?

Мълнията чукна чудовището в самия гръбнак, но то не обърна внимание. Все така шареше шията, издигаха се отскубнатите снопове. И едва след пет минути, когато на гърба на звяра се изду полуметрова буза, главата спря във високото, окото равнодушно се огледа. После продължи по прежнему.

— Абсурдно! Съвсем нечовешки мащаби.

Бурята стремително се отдалечаваше. Тъмносивите облаци вече не бяха буреносни и се разкъсваха на бели облачета. Откри се късче синева, надникна слънцето.

Стван облекчено въздъхна, преставайки да трепери.

Намираше се тук повече от седмица и през цялото време умираше от студ. По-точно в онзи първи миг, когато, събудил се и видял храсти и палми, той се хвърли да прегръща грапавите стволове.

Чак се изплаши от силата на това чувство, помисли, че полудява. Застави се да се овладее и тогава усети студ. Изрина се и посиня. Съзnavаше, че е не по-малко от двайсет градуса, но това разбиране не го топлеше, свикнал преди на тридесет градуса в горещото море на палеозоя. В гъстата, висока до гърдите трева беше невъзможно да се тича, а храната — той ядеше охлюви — не го сгряваше. Утешаваше го само това, че всичко живо наоколо също бе застинало вцепенено. Ден след ден над върховете на дърветата се стелеше облачна пелена, лист не потрепваше, огромната костенурка дремеше; вкопчан неподвижно в палмата, висеше тъмен чувал — Стван подозираше, че това е летящ гущер. Царуваше почти камбрийска тишина, но две нощи Стван се бе събуждал от далечен мощн тътен, сякаш целият материк се канеше да се изправи на задните си крака. От мъглата не можеше да огледа наоколо и Стван така и не се отдалечи от това кътче на брега, където сред гниещите треви и скалите се бе озовал.

Едва последната вечер почна да се позатопля, а сутринта след бурята сгреният от слънцето свят взе да се събужда. Костенурката се оттегли във водата; това, което Стван бе сметнал за скала, се оказа гигантско гладно животно. От всички страни се разнесе пльокане, бълбукане, пращене, лай.

Стван се изкачи на невисокото хълмче. Стори му се, че се намира приблизително там, където едва не загина в камбрийския период. Но, разбира се, милиони, стотици милиони години по-късно. И все пак пейзажът му изглеждаше някак познат. Високото плато се беше понижило; разрушавайки се, проломът се бе превърнал в устие на широка бавна река. Малкият зловещ кратер с плъзгавите стени вече не съществуваше, но по-далечният, увенчан някога със снежна корона, беше се запазил. Само бе станал по-малък, по-нисък и се беше пробудил, превръщайки се в действуващ вулкан. Виждайки кълбото черен дим, Стван разбра, че именно вулканът бе виновник за нощния рев.

Надясно и наляво от коническия връх се простираше верига голи възвищения, а цялото пространство между реката и планините бе затоплено от масата на зеленината. Разнообразни растения се притискаха неправдоподобно гъсто, като косъмчета на четка.

Отчаян, Стван се загледа в изумрудения океан. Такава, значи, беше Земята в епохата на влечугите.

Небесна синева, горещи слънчеви лъчи, хиляди оттенъци на зеленото, жълтооранжеви хълмове на хоризонта, тъмна речна вода и синята повърхност на морето, палми, вкопчани с корените си в калната тиня... Нечия черна глава се показа от блатото, после още една — тук просто гъмжеше от гущери. Но най-главното бе зеленината: трева, храсти, дървета. Най-после голите материци се бяха облекли. И то как! Майката-звезда от бездната на космоса щедро лееше енергия и планетата я приемаше, набъбнала от живот тъй, както никога преди и след това може би.

Стълб дим се носеше над огнедишащия хълм, огромен сам по себе си и същевременно малък в сравнение с необятната чаша на небесата. Друга тъмна ивица се очерта в синевата, почвайки от средата на зеления килим и разтапяйки се над морето... Е, добре, и това щеше да го разбере какво е...^[1]

---

[1] Не се учудвайте, ако краят ви се струва странен. Всъщност „Бягство“ е повест, чийто обем е около 3–4 пъти по-голям от представения откъс (преведен със съкращения). Отделните глави са съответно „През океана“, „Огненият купол“, „... и медни тръби“, „Съдиите“, „Сбогуване“ и „Мегаполис“. Бел.Mandor. ↑

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на **Моята библиотека** и нейните всеотдайни помощници.

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.